

Маја М. Анђелковић

Универзитет у Крагујевцу, Филолошко-уметнички факултет – Србија

e-mail: zmajce7@yahoo.com

ПРАШКИ ПРЕПИС (Ѕ 19) СЛОВА О ПРЕКРАСНОМ ЈОСИФУ¹

Анстракт: У раду се анализира прашки препис IX Н 16 (Ѕ 19) апокрифа о Прекрасном Јосифу, као један од преписа основне групе овог апокрифа у српскословенској рукописној традицији, уз уводно разматрање жанровских карактеристика апокрифа и њиховог ванканонског положаја. Поређењем са остала три преписа исте групе утврђују се првенствено разлике и особености редакторских измена предлошка. Такође се сагледавају стилске карактеристике текста и синтаксичко варирање остварености стилских фигура. На крају рада донето је и издање преписа Ѕ 19.

Кључне речи: апокриф, Слово о Прекрасном Јосифу, прашки препис IX Н 16 (Ѕ 19), српскословенска рукописна традиција

Увод

Апокрифни текст настајао је у интеркултурном коду, месту сустицања званичног и незваничног, те је као такав најчешће нудио слику света која је у незнатностима или, пак, у значајнијој мери одступала од канона као центра средњовековља. „Његова мултижанровска структура (мешавина црквене и новозаветне књижевне предаје, средњовековних нормираних жанрова, јеванђеља и бајке), као и његова десиметрична, мултиидеолошка свест (правоверје, сујеверје, манихејство, гностицизам, аутентични етнокултурни миље), формирала је посебан облик идентитета апокрифног света.“² Отуда у том интеркултурном коду треба тражити разлоге за вишевековно трајање апокрифа и њихову популарност која није јењавала ни онда када се установљеним индексима забрањених књига (Index librorum prohibitorum)³ јасно указивало на њихов ванканонски положај, а они означавали као идеолошки неподобан жанр.⁴ Супротно очекивањима до којих је требало да доведе њихова одбаченост, фрагментарна структура апокрифа, метанаративни план, динамично приповедање, могућност лакшег разумевања текста – само су неки од чинилаца који су апокрифе још више учврстили у њиховом трајању, и омогућили им да се у различитим рукописним

1 Рад је део истраживања које се изводе на пројекту 178018, *Друштвене кризе и савремена српска књижевност и култура: национални, регионални, европски и глобални оквир*, који финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

2 Анђелковић 2009, 40.

3 За време Лаодикијског сабора пописане су канонске књиге Старог и Новог завета. Све остале књиге (текстови) сматрани су лажним и забрањеним, а спискови забрањених књига често су се појављивали напоредо са списком канонских текстова. Уп. Анђелковић 2009, 41 – фусн. 4; Трифуновић 1990, 20-21.

4 Уп. Анђелковић 2009, 40-42.

традицијама исти текст разгранава у неколиким варијантима и редакцијама, прилагођавајући се сврси свог постојања⁵ и етнокултурним околностима у којима настаје.

Предочена варијантност нарочито је била изражена у случајевима када су апокрифи говорили о важним библијским личностима, а посебно онда када су својој структури и виђењу света прилагођавали развијену библијску причу. Управо су то, верујемо, били основни разлози да се апокрифи о Прекрасном Јосифу појаве у најразличитијим рукописним традицијама (грчка, латинска, сиријска, руска, српскословенска и др.)⁶, и да се њиховим поређењима могу формирати каталози преписа различитих група и редакција.

У српскословенској рукописној традицији до сада је утврђено постојање 24 преписа апокрифа о Прекрасном Јосифу, који припадају основном типу – како га продају браћа, и свега два преписа *Житија Асенетино*⁷. Пошто досадашња истраживања нису донела помак у утврђивању времена настанка, и даље се у науци наводи претпоставка да су у српској средини ови апокрифи преведени најкасније током 13. века.⁸ У појединима постоји уводна формула: „Оче, благослови!“⁹, којом се назначава да се апокриф читао у цркви, а у неким постоји и јасна ознака (у самом наслову или непосредно након њега) о дану, одн. празнику када се чита. Иако не негирамо могућност да су се током проповеди читали краћи одломци, можемо се сложити са Јовановићем који констатује следеће: „Пре би се очекивало да су назначеног дана читани у трпезарији, где се иначе читају пространија прозна дела, углавном житија, у време обеда, онако како су распоређена према данима и празницима.“⁹

Оно што смо обимним истраживањем утврдили јесте да се сви српскословенски преписи основног типа апокрифа о Прекрасном Јосифу могу поделити у четири групе. Прву, основну, групу српских преписа апокрифа о Јосифу чине четири преписа која потичу из XV, XVI и XVII века:

- XV век, Москва, Државни историјски музеј, збирка А. И. Хлудова, бр. 241, 46а-51а;
- 1520. година, Загреб, Архив ХАЗУ, бр. IVa24, 256-28а;¹⁰

5 Осим што су садржани као писани текст у различитим зборницима, апокрифи су бивали читани и током проповеди или у манастирским трпезаријама. У односу на то шта им је била сврха у коју се користе, већим делом је зависила, пре свега, дужина текста, чиме се иницијално мењао текст предлошка. Уп. Јовановић 2005, 17.

6 Рукописне традиције у којима се појављује апокриф о Прекрасном Јосифу набројане су у Анђелковић 2013: 81. О постојању око 200 познатих преписа, в. Јацимирски 1921, 118-141; о преписима у српскословенској традицији в. Јовановић 2005, 493-494. Списку српскословенских преписа треба додати препис из збирке Соколов, објављен у Анђелковић 2013. О апокрифном Житију Асенете, в. Burchard, Ch. 1980. и Burchard, Ch. 1987.

7 О особеностима преписа из збирке Соколов у Државном историјском музеју у Москви бр. 156, в. Анђелковић 2013; а о особеностима (из палеје са тумачењем) преписа збирке манастира Хиланадара бр. 188, 120а-123б, в. Анђелковић 2006. Преглед српскословенских преписа в. у Јовановић 2005, 493-494. Уп. и Бошков 2000, 403-414.

8 Петканова 1992, 419.

9 Јовановић 2005, 17.

10 Треба напоменути да је Решетар већ приредио издање овог преписа: М. Решетар, *Либро од мнозијех разлога, Дубровачки ћирилски зборник од г. 1520*, СКА, Зборник за историју, језик и књижевност српског народа, Прво одељење, Споменици на српском језику, књ. 15, Ср. Карловци 1926, 37-40. С обзиром на то да смо у овом издању уочили грешке, у раду користимо закључке на основу анализе оригинала.

- XVI-XVII век, Загреб, Архив ХАЗУ, бр. Ша43, 244а-252а;
- XVII век, Праг, Народни музеј, бр. IX Н 16 (Š 19), 1706-179а.

Текстолошка поређења

На основу текстолошког увида у сва четири преписа може се закључити да прва два, московски¹¹ (у даљем тексту: Хлуд. 241) и загребачки (у даљем тексту: X. Ша43) препис, представљају варијанте овог апокрифа, а да су други загребачки препис (у даљем тексту: X. IVa24) и прашки препис (у даљем тексту: Š 19) њихове редакције.

Преписи прве варијанте носе назив *Слово Прекрасног Јосифа како га продаше његова браћа (трговцима)*. За основни текст узели смо загребачки препис X. Ша43 који је у односу на московски садржајнији, тим пре што овом другом недостаје део текста (који се налазио на истргнутих странама).¹² Ако се изузме целина која не постоји у Хлуд. 241, онда сижејних разлика између преписа готово да и нема. Наслови се разликују по томе што је у препису Хлуд. 241 незнатно садржајнији – у X. Ша43 гласи: *Сл(о)во прѹкраснаго фѣсифа како продаше его братѣа* (244а), а у Хлуд. 241: *Сл(о)во прѹкраснаго фѣсифа како продаше него брат:а коѹпцем(ц)* (46а). Иза наслова пре почетка текста у Хлуд. 241 стоји: *Б(лаго)сл(о)ви њ(тц)љ(е)* (46а), а што треба да укаже на то да се текст заиста и читао.

Као што смо већ нагласили, преостала два преписа представљају редакције, које су, додајемо, засноване на потпуно опречним редакторским поступцима.

Други загребачки препис, X. IVa24, представља посебну редакцију постојећег превода који је сачуван у два преписа. Редакција се заснива на скраћењима, али је у осталим деловима близак по сижејном току са остала два преписа.

Основни разлог за скраћивање можда се може потражити већ у наслову дела: *Пѣлине· ѡтене· приекраснога· иѣзефа· сина· иаковова* (X. IVa24, 25б). Пошто су чтенија по првенственој намени била предвиђена за читање, врло је вероватно да се редактор трудио да његов препис буде језгровитији у односу на текст који је имао као предложак, те је делимично развио само оне сегменте текста који би допринели његовој живописности и поучности.

С обзиром на то да овај препис није предмет нашег рада, овде ћемо само навести основне разлике. Прва већа разлика садржана је у Јосифовом плачу на Рахилином гробу. Други сегмент тиче се разговора Харејеве жене и Јосифа. Трећи одељак у коме је приметна редуција јесте одељак о Јосифовом препознавању браће и сви догађаји који се дешавају за време обеда на који их је Јосиф позвао. Осим скраћивања у односу на X 43¹³, приметан је и другачији распоред догађаја у оквиру целине. Четврти одељак односи се на подметање чаше у Венијаминов товар. Он је развијенији у X. IVa24 и чини последњу целину која на овакав начин може да се пореди са осталим преписима ове групе.

11 Описне називе преписа дајемо условно, и то месту чувања, а не настанка дела.

12 Претпостављамо да је пагинација накнадно урађена, чиме објашњавамо то да недостатак текста није уочљив на основу пагинације. Ово тим пре што се текст московског преписа са мањим разликама подудару са загребачким све до краја своје 506 стране и да се то подударење наставља на 51а страни све до краја текста.

13 Са М 241 није могуће детаљно поређење, јер се у њему после наведеног сегмента текст прекида.

Највеће скраћивање налази се након претходног сегмента. Док је у Х. Ша43 и Хлуд. 241 (изузимајући део који препису недостаје) завршни део апокрифа (од Јосифовог откривања браћи до краја текста) изузетно развијен, у Х. IVa24 сведен је на свега неколико краћих реченица.

Поред наведених скраћивања, у Х. IVa24 запажају се и извесна одступања која се тичу проширивања појединих епизода, а која додатно потврђују претпоставку да се ради о редакцији превода. С друге стране, оне доносе и нове појединости којих у преводу нема.

Проширења су присутна у два наврата. Први пут је када фараон узима Јосифа себи за зета и када набраја шта му све предаје у руке, а друго проширивање чини део текста у коме се описује настанак глади и Јосифово спасавање народа од глади. Варијанта превода у потпуности је непознат сегмент који се односи на царско упознавање са Јосифом, када му у разговору цар каже да познаје Јакова и Рахилу.

За разлику од Х. IVa24, прашки препис § 19 представља редакцију прва два преписа која се заснива на проширењу првобитног превода. Уз ова проширења уочавају се и редукције појединих делова текста, као и различита распоређеност појединих сегмената текста.

Прво ћемо указати на разлике које постоје у наслову и на завршетку дела. Наслов § 19 гласи: *Слово њ прѡхраѡнеѡцѡ и њѡсифѡ*. (§ 19: 170б), што значи да је сажетији у односу на наслове преписа Х. Ша43 и Хлуд. 241, а да се у потпуности разликује од наслова преписа Х. IVa24. По сегменту *њ(ѡ)ѡѡ в(лаго)сл(о)вы*. који се налази непосредно после наслова, приближава се препису Хлуд. 241. Једина разлика која постоји тиче се измењеног реда речи, јер је у Хлуд. 241: *Б(лаго)сл(о)ви њ(ѡ)ѡ(ѡ)* (46а). Свакако, и у § 19 формулативни почетак указује на то да се апокриф читао, иако нема прецизнијег временског одређења.

Сам крај дела различит је у односу на остале преписе, али је садржајно близак Х. Ша43 и Хлуд. 241. И на овом месту уочава се проширење које се заснива на директном обраћању браће Венијамину које претходи обраћању Богу.

Х. Ша43	Хлуд. 241	§ 19
[252а] (...) и възваше къ г(оспод)ѡ в(ог)ѡ. г(оспод)и в(ож)ѡ г(лаго)лющѡ. в(ож)ѡ в(ѡ)ѡѡцѡ наших[ъ] авраамовъ исаковъ иаковъ. ѡслиши нас(ъ) в(ѡ)ѡѡ вратѡ нашѡм[ъ]. и сътворише м(о)л(и)твѡ къ в(ог)ѡ и надѡ се вениаминъ вѡл'ма. ѡсифъ съ ѡф(р)ѡмом(ъ) г(лаго)лахѡ. вениаминѡ врати се покаи се.	[51а] (...) и възваше къ г(оспод)ѡу в(ог)ѡу г(лаго)лющѡ. г(оспод)и в(ож)ѡ в(ѡ)ѡѡцѡ н(а)ших(ъ). авраамовъ. исаковъ(ъ). иаковъ. ѡслиши нас(ъ) в(ѡ)ѡѡ н(а)шим(ъ). и сътворише м(о)л(и)твѡ къ в(ог)ѡу. и надѡу се вѡниамин(ъ) вѡлико ѡсифъ съ ѡфрѡмомъ г(лаго)лаше ѡму. ѡ вѡниаминѡ врати се и покаи се а ѡнъ имаше ѡ. с(ы)новъ и тѡх(ъ) надчи ѡмирающѡ. и тако поукноу се посрѡд[ъ] их(ъ). с(ы)новѡ	[178б] (...) и вѡса вратиѡ рѡш(ѡ) да сатѡворимо мольбѡ къ в(ог)ѡ в(ѡ)ѡѡцѡ наших[ъ] да в(ог)ѡ из'вавити ѡи в(ѡ)ѡѡ неѡ и рѡш(ѡ) вѡси покори се вениаминѡ и врати се. и не вас'хотѡ ѡ имаше ѡ. с(ы)новъ и тѡх[ъ] ѡд ѡчашѡ, такождѡ в(ѡ)си рѡш(ѡ). в(ож)ѡ в(ѡ)ѡѡцѡ [179а] наших[ъ] авраамовъ исаковъ иаковъ ѡслиши н(а)съ в ѡѡм[ъ] вратѡ нашѡм[ъ]. тогда вениаминъ надѡу се. и вѡси г(лаго)лахѡ

14 С обзиром на то да су мања проширења и различит положај сегмената врло учестали, у анализи доносимо само она значајнија.

<p>зла w(ть)ца своѣго заповѣд[ь] примѣше· wt[ь] их[ь] придоше зли р[о]дове· еретици ... <х>заници· кръвомѣси, в(ог)ѡ ѵе нашѣмѡ сл(а)ва вѣ вхкѣ·</p>	<p>вѣниаминовы зла w(ть)ца заповѣд[ь] пріѣше· и wt[ь] них(ь) изидоше зли р[о]дове· еретици в(о)гомили вавоѣне кръвомѣси· в(ог)ѡ н(а)шѣмѡ сл(а)ва в вѣк ам(и)нь·:</p>	<p>помѣни се вѣниаминѣ и въз'врати се внь же не хотѣаше нь скр'жеташе зѣвы на въсѣх[ь]· и такождѣ рас'паде се посрѣде их[ь]· и с(ы)нови ѣго wt[ь] него заль вбичаи примише и семе их[ь] амалика мѡчитѣла на горѣ прострѣтикм[ь] рѣкъ своих[ь] крѣтавбраз'но· в(ог)ѡ нашѣмѡ· сл[а]ва въ вѣкы· аминь:—</p>
---	--	--

Прво веће проширење налази се у уводном делу апокрифа. У поређењу са Х. Ша43 се уз ово веће проширење јављају и два мања, док у поређењу са Хлуд. 241 она не постоје јер су на тим местима преписи Š 19 и Хлуд. 241 идентични.¹⁵

Х. Ша43	Хлуд. 241	Š 19
<p>[244a] (...) wче в(лаго)сл(о)ви мѣ да поидѡ къ брати моѣи и виждѡ их[ь]· и волит(ь) ср[ь]д[ь]це моѣ за них(ь)· р(ѣ)че ѡковъ поиди и пакы ск(о)ро възврати се къ мнѣ·</p>	<p>[46a] (...) р(ѣ)че ѡсиѣ къ w(ть)цоѣ своѣмоѣ ѡковѡ· w(ть)че да поидоѣ къ брати моѣи· виждоѣ их(ь) <u>понеже</u> <u>мно го</u> [46б] <u>д(ь)ни не</u> <u>видѣх(ь) их(ь)</u>· и волить ср[ь]д[ь]це моѣ w них[ь]· и р(ѣ)че ѡков(ь) иди чѣдо· и паки скоро приди къ мнѣ·</p>	<p>[170б] (...) въ ѣдинѣ же wt[ь] д'ни рѣч(ѣ) ѡсиѣ [171a] къ w(ть)цѡ своѣмѡ w(ть)че <u>пѣсти мѣ да поидѡ</u> <u>до братиѣ моѣе да принѣсѡ</u> <u>им[ь] пати и да виждѡ</u> <u>их[ь]· понеже дав'но их[ь]</u> <u>видѣлъ есам[ь]</u> и мн(о)го ср[ь]д[ь]це моѣ волить w томь· ѡковъ же рѣч(ѣ) ѣмѡ с(ы)нѡ мои ѡсиѣ· ср[ь]д[ь]це моѣ не можетъ пѣстити тѣв(ѣ) да wt[ь]лѡчиши се wt[ь] м(ѣ)не· пакы ѡсиѣ рѣч(ѣ)· ср[ь]д[ь]це моѣ волить мѣ за братику моѣю нь да поидѡ и пакы скоро въз'вращѡ се ка тѣв(ѣ) w(ть)че· ѡковъ рѣч(ѣ) съматри поиди с(ы)нѡ мои ѡсиѣ нь въскорѣ въз'врати се ка м[ѣ]нѣ·</p>

15 У табели су подвучена места са мањим изменама, а италиком је истакнуто оно чега има само у датом препису.

На друго проширење наилазимо у делу текста који говори о насртају Харејеве жене на Јосифа. Поред детаљније описане сцене, проширење се заснива на увођењу унутрашњег монолога Харејеве жене, што представља потпуну новину у односу на све остале преписе ове групе апокрифа:

и прих[ъ]вати его жена за рамо· и рѣч(е) емѸ не пѸщѸ т(ѣ)вѣ wt[ъ] с[Ѹ]дѸ донѸдеже сѣтвориши волѸ мою· ивсифѣ же свѣр'же гор'нѸю ризѸ съ сѣвѣ и из'вѣже вѣнь· вна же || въ с(е)вѣ помисл'лаше лѸкавик помисл'и г(лаго)лк не могѸ зрѣти въ домѸ моим[ъ] таковоѸ красотѸ а лихак биты· и възѸпы великим[ъ] гл(а)сомъ съ плачѣмъ и въ рѸках[ъ] вѸдеждѸ ивсифовѸ др'жеще· и тѸ съниде се множаство народа и егда придѣ харѣи мѸжь се и срѣте его съ плачѣмъ· (Ш 19, 172б-173а).

Када је реч о различитим распоређеностима појединих сегмената текста, највеће је одступање запажено у позиционираности Јаковљевог плача за Јосифом. У Š 19 Јаковљев плач уметнут је као дигресија у епизоду са Харејевом женом. Тачније, испред њега је приказано женино насртање и лажно оптуживање Јосифа, а иза плача приповедање се наставља одвођењем Јосифа у тамницу. У преписима X. Ша43 и Хлуд. 241 Јаковљев плач за Јосифом појављује се тек након сегмента у којем се описује настанак глади, па се на плач надовезује Јаковљев захтев да синови оду у Египат да купе жито. Када се упореде шири контексти у оквиру којих се овај плач појављује, долази се до закључка да је место на коме је плач остварен у преписима X. Ша43 и Хлуд. 241 логичније и боље стога што плач на том месту не нарушава приповедни ток нити доводи до ретардације.

Упоредујући сва четири текста ове групе, такође је уочљиво да Š 19 у извесним сегментима доноси новине у односу на остале преписе, и то најчешће на лексичком нивоу, нпр:

- антропоними: ивсифѣ, вѣнамињ, харѣи (X. Ша43), ивсиф(ъ), вѣнамињ, харѣи (Хлуд. 241), иозефѣ / иозепѣ, вѣнамињ, харѣи (X. IVa24); ивсифѣ/ивсифѣ, вѣнамињ, харѣи (Š 19);
- браћа Јосифа бацају у: пропасти (X. Ша43, 244б), пропасть (Хлуд. 241, 47а), тамницѸ (X. IVa24, 25б), ровѣ (Š 19, 171б);
- Јосиф бива продан за: ·л̄· срѣвѣрник(ъ) (X. Ша43, 245а), ·л̄· срѣвѣрникѣ (Хлуд. 241, 47а), тридѣсти· динара (X. IVa24, 25б), ·л̄· златици (Š 19, 171б);
- египатским трговцима браћа казују да Јосиф магѣ имат[ъ]· и вса хощѣт(ъ) магаты· (X. Ша43, 245а), магѣин(и)кѣ ѣс(тъ)· и вас(ъ) хощѣт(ъ)· вмагѣати· (Хлуд. 241, 47а), мѣионикѣ· иѣсть· омѣиати· васѣ· хѸе (X. IVa24, 25б), магѣаникѣ кс(тъ) и хощѣтъ в(а)сѣ вмагѣати (Š 19, 171б);
- Јосиф је Харејев: равѣ кѸплѣњ (X. Ша43, 246а), прѣви слоѸга и ровѣ коѸплѣњ (Хлуд. 241, 48а), ровѣ кѸплѣњ (X. IVa24, 26а), р(а)вѣ кѸплѣн'на и Хареј га поставља за гс(ъ)подина домѸ своимѸ (Š 19, 172б);
- Харејевој жени у рукама остаје Јосифова: плащаницѸ (X. Ша43, 246а), плащаницѸѸ (Хлуд. 241, 48а), плащѣ (X. IVa24, 26а), гор'нѸю ризѸ/вѸдеждѸ (Š 19, 172б/173а);
- у тамници се поред слуге налази и: ставильць ц(а)ра фаравна· (X. Ша43, 246б), столник(ъ) ц(а)ра фаравна (Хлуд. 241, 48б), стоникѣ· цара· фаравна (X. IVa24, 26а), стол'ника ц(а)рѣва (Š 19, 174а);
- фараон Јосифа поставља за: втораго ц(а)ра (X. Ша43, 247б), ц(а)ра (Хлуд. 241, 49б), царомѣ (X 24, 27а), ц(а)ра (Š 19, 174б);

- Јосиф користи назив: **стѣклѣницѣ** (X. Ша43, 249а) кад удара у њу, а назив **чашѣ** (X. Ша43, 249а) кад наређује да је скрију у Венијаминов товар, док се у X. IVa24 у истим ситуацијама служи називима: **цаклѣницѣ** (X. IVa24, 27б) и **кѣпѣ** (X. IVa24, 27б); у § 19 се у обе ситуације јавља именица **ч(а)ша** (§ 19, 176б).¹⁶

Стилске особености преписа § 19

Како на основу претходних изнетих запажања тако и на основу језичко-ортографских¹⁷ и стилских карактеристика које ћемо навести, очигледно је да су преписи X. IVa24 и § 19 ближи препису Хлуд. 241.

Када говоримо о стилским карактеристикама, уочљиво је да је у прашком препису апокрифа о Јосифу употребљено ретко мало стилских средстава, у односу на остале преписе, па чак и оних чији су текстови знатно краћи. У тако оскудном фонду фигура својом фреквентношћу издвајају се епитети и полисиндет. Једине целине које се издвајају по кумулацији стилских фигура јесу оне целине у којима се напоредо користе апострофе и реторичка питања.

Епитети се махом остварују у свом примарном облику – кроз појаву конгруентних атрибута, као што су: **Слово ѡ прѣкрас'немъ ивсиѣ** (170б), **ї испльни се нѣнз'рѣч(ѣ)н'наго стѣда** (172а), **лѣзавиѣ мис'лин** (172а), **г(лаго)лы лаж'ник** (173а), **крас'никъ вчи помрачише** (173б), **въз'любвѣн'наго ми с(ы)на ивсиѣ** (173б), **вѣликои части** (174а), **сань сѣло страшанъ** (174а), **·ѣ· виволю чр'нѣх[ь]** (174б), **заль вбичаи** (179а)... Међутим, не тако мали број епитета остварен је и кроз прилоге за начин и кроз именске предикативе, чиме се doneкле надомештава оскудност употребе разноликих стилских средстава.

Прилози *горко*, *тајно*, *љубазно* и *крстообразно* имају улогу епитета у наредним примерима: и плака се **гор'ко** (175б), и **ѣм[ь]ше виахѣ его гор'ко** (172а), **гор'ко плакаше** (173б), и тако **вѣд[ѣ]хѣ его виоше гор'ко** (171б), и **ѣмше его виахѣ гор'ко** (171б), **ц(а)рь рѣч(ѣ) слѣгам[ь] въвр'зѣте сию чашоу въ товары вениаминови таин'но** (176б), **любаз'но прих[ь]** (176б), и **семе их[ь] амалика мѣчитѣла на горѣ простр'стикм[ь] рѣкъ своих[ь] крѣсташвраз'но** (179а).

Следећи примери показују да се епитети остварују и употребом придева који има синтаксичку функцију именског предикатива: **лицѣ ви ївсиѣ· живь виль** (173б-174а), **мл[а]дѣ кс(ть) и лѣдѣ сего ради плачѣть** (175б), **їюда рѣч(ѣ) г(оспод)и вт(ь)ць нашъ жалостан кс(ть) ѡ дрѣзѣм[ь] с(ы)нѣ** (176б), **вни в(ь)си рѣш(ѣ) ты єдинь заль кс(ть) въ нас(ь)** (176б), **иаковъ же вѣш(ѣ) слѣпъ** (177б), и **кто нѣ послѣшаѣт[ь] г(лаго)ль мои да кс(ть) прок'лѣть въ вѣкы** (178а).

У § 19 постоје свега три једноставна поређења. Остварују се у оквиру комуникативних реченица, а обележје им је поредбена копула **іако** или **іакоже**:

- **ѡ братикъ моѡ поч'то мѣ вистѣ іако раз'воинника** (171б),

¹⁶ Овај део не постоји у М 241.

¹⁷ Језичко-ортографске особености преписа нису предмет детаљне анализе у овом раду, али као базне карактеристике наглашавамо: употребу оба полугласника, с тим што се дебело јер јавља само у неколико примера те се не може говорити о његовој системској употреби; танким јером се најчешће означава и слоготворно *p* и *l*; јери у овом препису углавном се чува на свим местима где му је по етимологији место, али су приметна и извесна одступања од нормe у смислу паралелне употребе графеме *и*; исто важи и за графему *јат* за коју смо уочили да се повремено мења са *ѣ* (чак и у случајевима истих речи).

- Ђгда слиша ѡаковъ гл(а)съ иѡсифовъ· и паде ниць на зем[ь]лю и выс(ть) тако мр'тавь г· час(ь)· и пакы вьста (177б),
- понеже ѡнь мене кѡпилъ кс(ть) нь не имать ме какоже р(а)ба кѡпылен'на (172б).

Апострофа је присутна на крају текста када се браћа моле Богу да им услиши молбу и преобрати Венијамина:

в(ож)е ѡт(ь)ць наших[ь] аврамовъ иськовъ иаковаль ѡслиши н(а)съ ѡ сѣм[ь] брате нашѣм[ь] (178б-179а),

а реторичким питањем Јаков изражава сумњу да је Јосиф жив:

аще ви ѡсифъ· живъ виль гдѣ ѡтаила ви се егова красота ил(и) гдѣ ви се егове речи ѡтаиле (173б-174а).

И Јосифово обраћање упокојеној мајци и Јаковљево обраћање неприсутном Јосифу дато је кроз комбинацију апострофа и реторичких питања. Ови делови текста утолико су значајнији што једино на овим местима долази до кумулације стиских фигура:

- ѡви мене м(а)ти моа не вѣси ли что приех[ь] ѡт[ь] братик моѡ· рахилик рахилие м(а)ти моа еда можешъ прими ме ка сѣв(ѣ) въ гробъ да како горѣсти не тр'пью ѡт[ь] братиѣ моѣе (172а),
- ѡ ѡсифе да з'веремъ лїи твою красотѡ храних[ь]· ѡ ѡсифе да з'вери ли ил(и) зем'ла твоѡ краснїк ѡчи помрачише· ѡ ѡсифе да вих[ь] и пѣтицѡ твоим[ь] гл(а)сом(ь) слишалъ· ѡ кто толикїѣ слъзы старосты моѡи предадѣ· ѡ колїкѡ горѣсть ср[ь]д[ь]це моѡе вькѡси какоже инь никѣто никогда (173б).

Трима метафорама Јаков казује да је Венијамин вожд, разговор и утеха његовој старости. У сва три случаја ради се о копулативној метафори¹⁸. У другом примеру метафоре су уланчане, а свака од њих наглашена је понављањем везника *и*, те је у овом примеру присутан и полисиндет:

- нь венијамина ми вѡставиѣ да вѡдетъ вождъ слѣпоти моѡи (175б),
- и то емѡ кс(ть) вождъ и разговоръ и ѡтеха старости его· (176б).

У два готово идентична примера запажена је персонификација – чаша која говори Јосифу имена његове браће:

- чашоѡ и в(ь)са мнѣ сказѡкѣтѣ еже кс(ть) по васѣмк[ь] светѡ (176а),
- ѡни чѡждахѡ се како ч(а)ша сказѡкѣтѣ емѡ (176а).

Једину синегдоху, остварену по моделу ”део—целина“¹⁹, а која се редовно употребљава у свим преписима овог апокрифа, пронашли смо у примеру:

да не вѡдѣтъ рѡка наша на брате нашѣмъ (171б).

Појава полисиндета у складу је са брзим смењивањем радњи у оквиру приповедних целина. Дакле, везник *и* понавља се испред сваког глагола, што потврђују ови примери²⁰:

18 Уп. Ковачевић 2015, 19-20.

19 Уп. Ковачевић 2015, 49-52.

20 Овде се наводе само они сегменти текста у којима је полсиндетска веза изразито учестала.

- и покѣтъ ѿвсифъ дари вратинам[ъ] своим[ъ] и поидѣ· и м'ного искавъ их[ъ] и ѣдѣва вѣрѣтѣ их[ъ]· и пришаде къ ним[ъ] и г(лаго)ла им[ъ] миръ вам[ъ] братиѣ моя и радость вѣ[ъ] в(тъ)ца вашего (171a),
- и вѣвр'гоше его· прѣвистъ въ ровѣ ·ѣ· д(ъ)нѣи· и видѣвъше егуптене кѣпце пѣтем[ъ] идѣуще и рѣше да продадемъ его· да не вѣдѣтъ рѣка наша на вратѣ нашѣмъ· нѣ нека заидѣтъ и ѡмрѣтъ въ чѣждѣи зем'ли· и из'ведѣше продаше его за ·ѣ· златиць· и рѣше кѣпцем[ъ] нич'то ка немѣ не г(лаго)лите· понеже маганикъ кс(тъ) и хоцѣтъ в(а)сь ѡмагниати тако да ви из'мрѣтѣ а вѣнь да вѣдѣв'нетъ· и тако вѣд[ѣ]хѣ его вѣуще гор'ко· и видѣ ивсифъ гробъ м(а)терѣ свок рахилик и припадѣ на гробъ плачѣщїи и г(лаго)лющїи (171b-172a).

Закључак

Одређење апокрифа као лажних, одбачених, тајних књига није утицало на нестајање ових дела, нити на потпискивања из употребе. Истовремено, никада није било дефинисано какав статус имају они апокрифи који својим заиста минималним изменама никако не нарушавају канонску паралелу. Али, очигледно је да су поједине библијске приповести биле изразито погодне за стварање неколиких варијаната и редакција апокрифа, те да се у насталим варијантама читавала и из њих рашчитавала она иста истина на којој, по дефиницији, инсистира канонски текст. Мултижанровска структура, фрагментарност, интеркултурни код, само су неки од разлога који су апокрифима омогућавали бољу перцепцију и континуитет. Као такви, они су могли имати не само текстулане, него и ликовне фрескописане паралеле²¹, управо у цркви из које су вековима прогањани.

Међу оне апокрифе који се истичу бројношћу преписа и постојањем у више рукописних традиција, можемо неизоставно убројати и апокриф о Прекрасном Јосифу, који је у српскословенској рукописној традицији забележен у до сада откривена 24 преписа. Карактеристике преписа условиле су њихово разврставање на четири групе, од којих се за основну групу узима она којој припада и препис који се чува у Народном музеју у Прагу. Као и остали преписи, и овај се може дефинисати апокрифом у ужем смислу речи, јер је евидентно да је његова библијска паралела приповест о Прекрасном Јосифу из старозаветне *Књиге постања*. Текстолошким поређењем овог преписа Š19 са преостала три преписа из исте групе, утврдили смо да је сличан препису Хлуд. 241, а да се редакторске измене заснивају на проширивању одређених сегмената текста. Такође, из предочене анализе би се могло закључити да су та проширивања потпуно функционална, и да никако не доводе до ометања тематско-сижејног плана примарног текста. Иако се Š19 не може квалификовати као препис који обилује стилским фигурама, испоставља се да се варирањем пре свега синтаксичког плана реализације фигура остварује повећана стилогеност израза.

²¹ Уп. Анђелковић, М., Пајић, С. 2011.

Издање прашког преписа апокрифа о Прекрасном Јосифу

Слово о Прекрасном Јосифу

XVII век, Праг, Народни музеј, бр. IX Н 16 (Š 19), 1706-179а.

[1706] Слово в прѣкрас'нѣмъ ивсифѣ.

в(тъ)чѣ в(лаго)сл(о)вы.

Иаковъ вѣшвъ зем[ь]лѣи хальдеис'циѣ· ѿимаше ѿ с(ы)новъ своих[ь]· старѣиши въсех[ь] вѣш(ѣ) ѿуда· иионѣиши вѣш(ѣ) всѣх[ь] ѿвсифѣ и вениамиѣ· и всѣ с(ы)нови иаковови пасех[ь] скоты въ горах[ь]· ивсифѣ же и вениамиѣ слѣжах[ь]· въ домѣ в(тъ)цѣ своѣм[ь]· братиѣ же их[ь] зло помѣш'лах[ь] им[ь]· въ єдинъ же вт[ь] д'ни рѣч(ѣ) ѿвсифѣ || [171а] къ в(тъ)цѣ своѣм[ь] в(тъ)чѣ пѣсти мѣ да поидѣ до вратиѣ моѣ да принесѣ им[ь] гаси и да виждѣ их[ь]· понеже дав'но их[ь] видѣлъ єсам[ь] и мн(о)го ср[ь]д[ь]це моѣ волить в томъ· иаковъ же рѣч(ѣ) єм[ь] с(ы)н[ь] мой ѿвсифѣ· ср[ь]д[ь]це моѣ не можѣтъ пѣстити тѣв(ѣ) да вт[ь]лѣдчиши сѣ вт[ь] м(ѣ)нѣ· паки ѿвсифѣ рѣч(ѣ)· ср[ь]д[ь]це моѣ волить мѣ за вратикю мою нѣ да поидѣ и паки скоро въз'вращѣ сѣ ка тѣв(ѣ) в(тъ)чѣ· иаковъ рѣч(ѣ) съматраи поиди с(ы)н[ь] мой ѿвсифѣ нѣ въскорѣ въз'врати сѣ ка м[ѣ]нѣ· и покѣтъ ѿвсифѣ дари вратиа[м] своим[ь] и поидѣ· и м'ного искавъ их[ь] и єдыѣ шврѣте их[ь]· и пришадѣ къ ним[ь] и г(лаго)ла им[ь] миръ вам[ь] вратиѣ моѣ и радость вт[ь] в(тъ)ца вашѣго· вни же къ нем[ь] рѣше радощи сѣ ты в том[ь] понеже ты в(ь)са в(а)га єго имаши· ѿвсиф же рѣч(ѣ) тако из'волилъ кс(тъ) вт[ь]цѣ нашъ· и съвращѣ с(ѣ) в(ь)сы г(лаго)люще доврѣ ка нам[ь] пришалъ кс(и) да ѡвикмо єго· да и н(а)сь вт[ь]цѣ нашъ с(ы)новѣ имат[ь] || [171б] и ємъше єго винах[ь] гор'ко· вни же м(о)лаше сѣ им[ь] и г(лаго)лаше в вратик моѣ поч'то мѣ виѣте тако раз'воинника· в вратиѣ моѣ поч'то зло за дов'ро въз'даѣте ми· в вратик да аще менѣ не милѣте· да плачь и слѣзи в(тъ)ца вашѣго не милѣте ли поменѣте старость в(тъ)ца вашѣго в вратик моѣ· да не поменѣте ли каина вратаѡвницъ· иуда рѣч(ѣ) не ѡвикмо єго до сам'рти· рѣвим[ь] рѣч(ѣ) въвр'зѣмо єго въ ровъ· и въвр'гоше єго· прѣвѣистъ въ ровѣ ·з̄· д(ь)нѣи· и видѣвъше єгвп'тєнѣ кѡпць пѣтѣм[ь] и дѣвциѣ и рѣше да продадемъ єго· да не вѣдѣтъ рѣка наша на вратѣ нашѣмъ· нѣ нека заидѣтъ и ѡмрѣтъ въ чѡждѣи зем'лѣи· и из'вѣдѣше продаше єго за ·л̄· златиць· и рѣше кѡпцьем[ь] нич'то ка нем[ь] не г(лаго)литѣ· понеже магианикъ кс(тъ) и хоцѣтъ в(а)сь ѡмагиати тако да ви из'мрѣте а вни да вдѣрег'нѣтъ· и тако вѣд[ѣ]х[ь] єго виоцѣ гор'ко· и видѣ || [172а] ивсифѣ гробъ м(а)терѣ своѣ рахилиѣ и припадѣ на гробъ плачѣщи и г(лаго)лющи ѡви мнѣ м(а)ти моѣ не вѣси ли что приѣх[ь] вт[ь] вратик моѣ· рахилиѣ рахилиѣ м(а)ти моѣ єда можѣшь прими мѣ ка сѣв(ѣ) въ гробъ да клико горѣсти не тр'пѣлю вт[ь] вратиѣ моѣ· кѡпци же рѣш(ѣ) н(а)сь хоцѣтъ ѡмагиати· такоже рѣш(ѣ) нам[ь] пастирик и єм[ь]шѣ винах[ь] єго гор'ко и вѣд[ѣ]х[ь] и прѣидоше великок морѣ и придоше въ єгвп'ть и продаше єго некоем[ь] вельмѡжѣ именѣм[ь] харѣю· и видѣ г(о)с(ь)подинъ єго зєло крас'на и в васѣм[ь] мѡд[ь]ра и разѡм[ь]на· и пос(ь)тави єго надъ васѣм[ь] домом[ь] своим[ь]· и выс(тъ) ѡ харѣи ·й̄· лѣт(ь)· и видѣ єго жєна харѣѡва мѡд[ь]ра и зєло крас'на· ѿ испльни сѣ неиз'рѣч(ѣ)н'наго стѡда лѡкавиѣ мис'лѣи помѣш'лаше въ сѣв(ѣ) како єго прѣвлас(ь)титѣ· и начѣтъ лицѣ своѣ красѣтъ· и ризѣи своѣ стрѣкаты· єда ви како ѿвсифѣ др'звѣлъ къ неѣ· и втаи г(лаго)лаше || [172б] ка нем[ь] вѣди сѣ м'ною· сы же єцѡмѡдѣрны не въс'хотѣ нѣ г(лаго)лаше къ неѣ сѣ же не сѣт'ворѣ неврѣд господинѣ моѣм[ь]· понеже вни менѣ кѡпилъ кс(тъ) нѣ не иматѣ мѣ такоже р(а)ба кѡпльєн'на поставилъ мѣ кс(тъ) г(о)с(ь)подина домѣ своѣм[ь]· паки жєна къ ѿвсифѣ г(лаго)лаше др'звѣи ка м[ь]нѣ да наслаждѡсѣ твоѣи красѡти· азъ же мѡжа моѣго ѡвию тѣв(ѣ) г(о)с(ь)подина домѣ моѣм[ь] сѣтворѣ· и мн(о)го єго но[в]дѣвѣ· сѣи же єцѡмѡдѣрны не вѣс'хотѣ· и паки приз'вавъ єго въ полатѡсѣ ка сѣв(ѣ) и г(лаго)ла ка нем[ь] ѿвсифѣ аще не сѣт'вориши хотѣнѣи моѣго злою сѣмр'тнѡ ѡмрѣши· вни же рѣч(ѣ) къ неѣ азъ вдавѣно и кщѣ вт[ь] вратик моѣ· злою сѣмр'тнѡ ѡмрѣлъ єсам[ь]· и прих[ь]вати єго жєна за рамо· и рѣч(ѣ) єм[ь] не пѣщѣ т(ѣ)вѣ вт[ь] с[ь]дѣ довьдѣже сѣтвориши волѣ мою· ивсифѣ же сѣвр'же гор'нѡ ризѣ сѣ сѣв(ѣ) и из'вѣже вѣнъ· вни

же || [173а] въ с(е)вѣ помиш'лаше лѣзавик помисльи г(лаго)лѣ не могѣ зрѣти въ домѣ моимъ[ъ] таковою красотѣ а лихак биты. и възды великимъ[ъ] г(а)сомь съ плачемь и въ рѣкахъ[ъ] вѣждѣ ивсифовѣ др'жеце. и тѣ сьниде се множаство народа и егда придѣ харѣи мѣжь се и срѣте его съ плачемь. и г(лаго)ла еѣмъ лѣж'ник г(лаго)лы г(лаго)лѣщии в[и]диши ли въз'любьленика твоего что хотѣаше сътворити мнѣ въ домѣ твоимъ. а ты въз'любил еси кверѣина ѡаа. и многие г(лаго)лы лѣж'ник повѣда еѣмъ еже всѣа диаволь въ ср[ъ]д[ъ]цѣ еи. и ете же харѣи івсифа и вы его гор'ко дондеже и кос(ь)ти еѣмъ съкѣши нож'ниѣ. и пакы вѣвр'же его въ там[ъ]нищѣ:

Братиа же егда продаше івсифа вкр'вавише ризѣ его. и послаше ю в(ть)цѣ свокмѣ іаковѣ. сице г(лаго)лѣщи некои зверь вѣ изель івсифа. и мѣи стр'вь || [173б] его вбрѣтохомъ[ъ] и поз'насьмо ризѣ юго. іако то кс(ть) риза врата нашего івсифа. іаковъ же прикѣтъ ризѣ и гор'ко плакаше с(е) и седини свок тр'заше г(лаго)лющии в івсифѣ да з'веремь лѣи твою красотѣ хранихъ[ъ]. в івсифѣ да з'вери ли ил(и) зем'ла твоѣ красьник вчи помрачише. в івсифѣ да вихъ[ъ] и пѣтищѣ твоимъ[ъ] г(а)сом(ь) слышалъ. в кто толикиѣ салзы старосты можи прѣаадѣ. в коликѣ горѣсть ср[ъ]д[ъ]цѣ моѣ вкѣси іакоже инь никѣто никогда. и с(ы)новом(ь) своимъ[ъ] г(лаго)лаше в безаконици повѣдаите ми гробъ въз'любьлен'наго ми с(ы)на ивсифа да и азъ придѣ на гробъ и ѡм'рѣ съ нимъ[ъ]. агг(е)ль во г(о)с(подь)нь въ с'не пави се іаковѣ г(лаго)лющии на рѣкахъ[ъ] івсифѣ ѡмрѣти имаши. іаковъ не имѣше вери. нь г(лаго)лаше аще ви івсифа. || [174а] живѣ виль гдѣ ѡтаила ви се егова красота ил(и) гдѣ ви се егове рѣчи ѡтаиле:—

Іако вѣвр'же харѣи івсифа въ там'нищѣ. и выс(ть) въ там[ъ]нищи .г'. лѣта. и югда вьниде въ там'нищѣ. и вбрѣте въ неи слоугѣ и стол'ника ц(а)рѣва. и вѣа видѣста въ єдинѣ ноцѣ сань. єдинь вид[е] пит'рѣ вѣждѣ носѣце а дрѣги вѣлѣ. ютрѣ же вѣа повѣдаста івсифѣ. івсифѣ прорѣче им[ъ] єдиноу главоу вт[ъ]сѣкѣтъ рѣч(е) а дрѣгого великои части прѣдадѣтъ. и сѣмѣ рѣч(е) дрѣже и мене не завѣди некогода. и іакоже рѣч(е) тако и выс(ть) им[ъ]. минѣвѣшѣ же врѣмени многѣ по сѣмь[ъ]. видѣ фаравнь ц(а)рь сань зѣло страшанѣ и искаше чл(о)вѣка кто можѣтъ разѣмети сьнь его. и повѣда еѣмъ слѣга вивѣшиа не(к)огда²² въ там[ъ]нищи. рѣч(е) єдинь кверѣинь ки егоже вѣвр'же харѣи въ там[ъ]нищѣ. и азъ вѣхъ[ъ] тѣ съ дрѣгомъ[ъ] моимъ[ъ]. и вѣа сьнь видѣсмо и повѣдас'мо еѣмъ. и внь нам[ъ] прорѣч(е) || [174б] и кже рѣч(е) тако выс(ть). и повеле ц(а)рь из'вести всифа из' там'нище и вѣанахѣ его и вьспиташе .єи. д(ь)ни и пакы привѣдоше его къ ц(а)рѣ. и виде его ц(а)рь крас'наа зѣло и рѣч(е) еѣмъ аще ми проповѣдаши сань мои дам[ъ] т(ѣ)вѣ именик мн(о)го. понеже великѣ страхъ[ъ] видѣхъ. ивсифѣ рѣч(е) повежда мѣи и азъ т(ѣ)вѣ скажѣ в немъ[ъ]. и рѣч(е) ц(а)рь фаравнь видѣхъ сань изиде .з. виволь чр'нехъ[ъ] и поадоше всѣ волове по вѣсен зѣмлѣи вт[ъ] востока до запада. івсифѣ же рѣч(е) малъ страхъ[ъ] въ с'не видѣлъ еси нь павѣ великѣ страхъ[ъ] в[и]диши. понеже з. летѣ вѣдѣтъ гладъ крѣпакъ по вѣсен вьселен'неи. слышав' же се ц(а)рь. и ѡжасѣ с(е). и тогда да(с)тъ ивсифѣ дащѣрь свою и прѣдасть еѣмъ в(ь)се ц(а)р(ь)ство свое. и постави его ц(а)ра. и пакы рѣч(е) еѣмъ іакоже прорѣч(е) сань тако крѣпи и всѣ ц(а)р(ь)ство а мене вьспита и вьместо в(ть)ца своего.

Слышавѣ харѣи іако вьц(а)ри се івсифѣ || [175а] ѡвоа се и рѣч(е) къ жѣни своѣи что сътворимъ[ъ] івсифѣ нашъ вьц(а)ри се. и хоцѣтъ нам[ъ] зѣло въздати. слышавѣши же се жѣна и начѣтъ повѣдати еѣмъ в(ь)сѣ истинѣ. и пакы рѣч(е) жѣна аще не вихъ[ъ] тако сътворила не ви внь ц(а)рь виль. и харѣи придѣ ка ц(а)рѣ ивсифѣ. и рѣч(е) еѣмъ пом(ил)зи мѣ г(оспод)и и прости сьгрѣшила ти еѣсамъ[ъ] понеже жѣнѣ свою послѣшахъ[ъ] и мнѣхъ[ъ] да кс(ть) истина. нь сьд[ъ]мъ ми повѣда вьсѣ истинѣ. нь прости ми ти. івсифѣ же рѣч(е) ка харѣю на сѣм[ъ]ни се вратѣ рави ти еѣсамъ[ъ] виль. и прости еѣмъ в(ь)са. ц(а)рь же ивсифѣ раз'даде зѣло по вѣсемъ ц(а)р(ь)ствѣ своѣмъ[ъ] еж(е) продають жито да ва се ц(а)рѣ продають и начѣтъ .г. го възимати даны и тако сьвирашѣ жито. за с. мѣ наста гладъ. и ѡдрѣжа жито до г. го лета. пришадѣшѣ же. гмѣ летѣ. начѣтъ продавати. || [175б] и тѣ прихождахѣ людѣ вт[ъ] вѣсѣхъ[ъ] странъ

22 У рукопису грешком пише негогда.

зѣм'лѣ· такождѣ слышав'ше и с(ы)нови иаковови· и рѣш[е] поидѣмо и мѣи къ ц(а)рѣ фаравнѣ
 принѣс(ь)ти хрѣнѣ с(е)вѣ· иаковъ рѣч(е) поидѣте в(ь)си нѣ вѣниамина ми встаните да
 вѣдѣте вождѣ слѣпоти мои· и в(ь)си с(ы)нови его рекоше мѣи себи принѣсѣмо· а нѣмѣ кто
 принѣсѣтъ· такождѣ и вѣси кѣп'но поидоше· ѿвсифъ аще и въ там[ь]ници вѣш(е) нѣ
 вѣниамина вѣсѣгда жалашѣ· и такождѣ придоше вѣси с(ы)нови иаковови· и егда их[ь] видѣ
 ц(а)рѣ ѿвсифъ и рѣч(е) въ ср[ь]д[ь]ци свокмѣ· здравии ѡвинецѣ моу· и егда видѣ вѣниамина и
 вѣниде въ полатѣ· и плака се гор'ко г(лаго)лющїи въ ср[ь]д[ь]ци свѣем[ь]· в влзѣ т(ѣ)вѣ
 вѣниамина еже зриши ввразѣ в(ть)ца нашего· и паки сѣд(е) на прѣстоле· и вѣпроси их[ь]
 вт[ь] коу зѣм[ь]лѣ ви есте· вни же рѣш(е) емѣ вт[ь] зѣм[ь]лѣ халѣдѣисѣкїк· || [176а]
 с(ы)нови иаковови ес'мо· ѿвсифъ рѣч(е) им[ь] вѣси ли есте с(ы)нови иаковови и толико лїи
 в(ь)сѣ кс(ть) ·аї· вни же рѣш(е) емѣ вѣш(е) и дрѣгы десѣтѣ· нѣ з'вери изѣдоше его· и
 вѣпроси ѿвсифъ что имѣ емѣ вѣш(е) вни же рѣш(е) ѿвсифъ· тако слыша вѣниаминъ егда
 вѣспомѣнѣше ѿвсифа и вѣс'п(л)ака²³· и рѣч(е) кще м[л]а[д]ь кс(ть) и лѣдѣ сего ради плачѣтъ· и
 паки рѣч(е) ц(а)рѣ къ ним[ь]· нич'то же лаж'но нѣ повѣдаите ми· понѣже имама[ь] едина
 чашоу и в(ь)са мнѣ сказѣтъ еже кс(ть) по вѣсѣмк[ь] свѣтѣ· ї аще ви есте с(ы)нови иаковови
 вна мнѣ скажетѣ· и рѣч(е) слѣгам[ь] принѣсѣте ми чашоу· и принѣсоше слѣгы емѣ чашѣ· и
 ѡдари вѣ нѣ прѣстоу· и рѣч(е) вѣистинѣ в(ь)си с(ы)нови иаковови· и паки ѡдарашѣ вѣ чашоу·
 и призвашѣ вѣсакого по имѣнѣ иакоже знаашѣ их[ь]· и вни чѣждахѣ се како ч(а)ша сказѣтъ
 емѣ· || [176б] и падоше и пише· и дасть им[ь] жито и паки ц(а)рѣ рѣч(е) слѣгам[ь] вѣвр'зѣте
 сїю чашоу вѣ тобары вѣниаминови таин'но· и егда поидоше· тогда паки рѣч(е) слѣгам[ь]
 вратить их[ь] изыщѣте чашоу· втроци же рѣш(е) им[ь] вратите се пон[е]же погнѣла кс(ть)
 ч(а)ша ц(а)рѣва еже в(ь)сѣ сказѣтъ ц(а)рѣ· и вѣвс'каше вѣсѣ товарѣ· и вѣврѣтоше ю вѣ
 тобары вѣниаминови· и привѣдоше их[ь] вѣсѣх[ь] къ ц(а)рѣ и рѣч(е) им[ь] ц(а)рѣ азѣ слышалъ
 есам[ь] в[ь]т[ь]ца вашего и в(ь)сѣ его ради любаз'но прих[ь]· нѣ поч'то крадѣте мѣ· вни в(ь)си
 рѣш(е) ты едина заль кс(ть) вѣ нас(ь)· т(о)го злом[ь] и накажи такови и дрѣгы вратѣ вѣш(е)
 в(ь)са зла творашѣ и зло емѣ дасть в(о)г'ь· и рѣч(е) ц(а)рѣ азѣ ѡдрѣжѣ его понѣже мѣнѣ краль
 кс(ть) да вѣдѣтъ м(ь)нѣ ровѣ· и пришадѣ ѿуда рѣч(е) г(о)споди вт(ь)цѣ нашѣ жалостан
 кс(ть) в дрѣзем[ь] с(ы)нѣ· и то емѣ кс(ть) вождѣ и раз'говорѣ и дрѣха старости его· ты
 ѡдр'жав'ши его || [177а] то сѣще в(ть)ца нашего вѣ гробѣ вѣлагакши· ц(а)рѣ рѣч(е) поидѣте
 и р'ците в(ть)цѣ вашѣмѣ· да придѣтъ ка м[ь]нѣ и азѣ пѣщѣ емѣ с(ы)на· и вїи придите сѣ
 ним[ь] и дам[ь] вам[ь] жито без' ценїи и поидоше и егда придоше къ в(ть)цѣ свокмѣ и
 вѣпроси вт(ь)цѣ их[ь] за вѣниамина· вни в(ь)са зла в нѣм[ь] г(лаго)лахѣ· иаковъ плачѣще
 рѣч(е) им[ь] в вѣзаконици нѣ ви лїи вам[ь] доста ѡ ѿвсифѣ нѣ и вѣниамина ми погѣвисте· ѿуда
 придѣ и повѣда како емѣ рѣч(е) ц(а)рѣ да придѣтъ иаковѣ и пѣщѣ емѣ с(ы)на·

Егда вт(ь)пѣсти ѿвсифъ вратию свою и вѣвѣдѣ вѣниамина вѣ таиницѣ свою и рѣч(е)
 емѣ· сѣ слѣзѣми· в вѣниаминѣ да нѣ поз'наѣши лїи ѿвсифа в(ра)та свокго и км[ь]ше сѣ рѣками
 за гр'ло вѣа плачѣще се· и паки повѣда емѣ ѿвсифъ вѣсѣ истинѣ в нѣм[ь] како вѣс(ть)· и паки
 вѣдѣнѣ его вѣдѣжѣми ц(а)рѣс'кимѣ· и пос(ь)ла его вѣ срѣтѣнїѣ в(ть)цѣ свокмѣ· и егда срѣте
 иакова || [177б] и вратию· и нѣ поз'наше его· и повѣда иаковѣ с(ы)нѣ твои ѿвсифъ тако ц(а)рѣ
 кс(ть) вѣ кѣп'нѣ· слышавѣши же се иаковѣ и рѣч(е) къ с(ы)ном(ь) своим[ь] в вѣзаконици
 тако ли сѣтвористе старости мои вни же рѣш(е) емѣ аще нѣ вѣс'мо тако сѣт'ворили гдѣ ви
 вни ц(а)рѣ вѣль, по сѣм[ь] придѣ ѿвсифъ на срѣтѣнїѣ в(ть)цѣ свокмѣ·

Егда слыша иаковѣ гл(а)сѣ ѿвсифовѣ· и паде ницѣ на зѣм[ь]лю и вѣс(ть) иако мр'тавъ
 г· час(ь)· и паки вѣста· и вѣс(ть) иаковѣ сѣ ѿвсифомѣ вѣ кѣп'нѣ ·зї· лѣт(ь)· и вратию свою
 ѡкрѣпїи· и дасть вѣсѣм[ь] зѣмьлѣ и градовѣ· а вѣниаминѣ боаша дасть вѣсѣх[ь]· и роди
 ѿвсифъ вѣ кѣп'нѣ в· с(ы)на ефрема и манасїю· и кгда вѣс(ть) вѣрѣмѣ скончати се иаковѣ·
 и принѣсе ѿвсифъ вѣа с(ы)на своа на в(лаго)сл(о)вѣнїѣ иаковѣ в(ть)цѣ свокмѣ· иаковѣ же
 вѣш(е) слѣпѣ и вѣсѣза манасїю· рѣч(е) ѿвсифъ· || [178а] в(ть)чѣ в(ть)чѣ то кс(ть) маньши
 с(ы)нѣ мои манасїа в(лаго)сл(о)ви ми ефрема· иаковѣ рѣч(е) аще иманьши с(ы)нѣ кс(ть)

23 У рукопису је исписано вѣс'пака.

в(лаго)сл(о)вѣникъ в(о)жиѣ на нѣм[ъ] да кствъ· и в(лаго)сл(о)вѣникъ в(тъ)ца нашегѣ аврама ꙗко исака и вт[ъ] мѣнѣ иакова и в(ъ)са братиѣ в(тъ)ца егѣ да в[ъ]дѣтъ ѣмѣ въ послѣшаникъ· и кто не послѣшаѣтъ[ъ] г(лаго)лъ мои да кс(тъ) прок'летъ въ вѣкы· егда слыша вѣниаминъ ꙗко прикѣтъ в(лаго)сл(о)вѣниѣ манасиѣ с(ы)нѣ вр(а)та егѣ· вѣнидѣтъ ненависть въ ср[ъ]д[ъ]цѣ егѣ· и събраа множа с(ъ)тъво вѣи и придѣтъ на ѿисифа и манасию· и ратовашѣ се съ ним[ъ] и пленовашѣ землю их[ъ]· и в(ъ)са братиѣ хвѣтахѣ егѣ и привождяхѣ ка манасиѣ ц(а)рѣ· манасиѣ же пращашѣ ѣмѣ· и г(лаго)лашѣ ѣмѣ вѣниаминѣ в(тъ)ци наши крѣвь не пролиашѣ· аврам[ъ] ꙗко исака иаковъ· ни азъ не хощѣ пролиати· нь покори се и живи съ братику свою· внь не хотѣашѣ нь пакы || [178б] вт[ъ] хождашѣ и събирашѣ вѣи и велика зла творашѣ· и вѣса братиѣ събавишѣ се· и пакы схватишѣ вѣниаминѣ и приведошѣ егѣ ка манасиѣ ц(а)рѣ· и ставишѣ егѣ посрѣдѣ их[ъ]· и рѣч(ѣ) ѿуда къ братиѣ своѣи братикъ мои что сътворимо сѣмѣ братѣ нашѣмѣ· еже прѣстѣпакъ заповѣдъ в(тъ)ца нашегѣ аврама еже выс(тъ) ѿгодникъ в(о)жѣи· и вѣтѣваник[ъ] роди исака· ꙗко исака роди ѿакова в(тъ)ца нашегѣ· и тѣ в(лаго)сл(о)виѣи манасию с(ы)на вр(а)та нашегѣ иисифа· и дасть нам[ъ] господина егѣ да с'мо ѣмѣ в(ъ)си на послѣшаникъ· а сы вратъ нашъ не хощѣтъ послѣшати· а в(тъ)ци наши крѣвь не пролиашѣ· и вѣса братиѣ рѣш(ѣ) да сътворимо мольбѣ къ в(ог)ѣ вт[ъ]цѣ нашѣих[ъ] да в(ог)ѣ из'бавитъ ниѣи вт[ъ]т[ъ] него и рѣш(ѣ) вѣси покори се вѣниаминѣ и врати се· и не вѣс'хотѣ нь имашѣ ·з· с(ы)новъ и тѣх[ъ] заѣ ѿчашѣ, такождѣ в(ъ)си рѣш(ѣ)· в(ож)ѣ вт[ъ]цѣ || [179а] нашѣих[ъ] аврамовѣ иськовѣ иаковѣ ѿслыши н(а)сѣ в сѣм[ъ] вратѣ нашѣм[ъ]· тогда вѣниаминъ надѣѣ се· и вѣси г(лаго)лахѣ помени се вѣниаминѣ и въз'врати се внь же не хотѣашѣ нь скр'жеташѣ зѣбвы на вѣсѣх[ъ]· и такождѣ рас'падѣ се посрѣдѣ их[ъ]· и с(ы)нови егѣ вт[ъ]т[ъ] него заль вѣичѣи примишѣ и сѣмѣ их[ъ] амалика мѣчитѣла на горѣ прострѣтик[ъ] рѣкъ своих[ъ] крѣстѣавраз'но· в(ог)ѣ нашѣмѣ· сл[а]ва въ вѣкы· аминь·

Извори

XV век, Москва, Државни историјски музеј, збирка А. И. Хлудова, бр. 241, 46а-51а; 1520. година, Загреб, Архив ХАЗУ, бр. IVa24, 25б-28а; XVI-XVII век, Загреб, Архив ХАЗУ, бр. IIIa43, 244а-252а; XVII век, Праг, Народни музеј, бр. IX H 16 (Š 19), 170б-179а.

Литература

Анђелковић, М. (2006): *Слово о смрти Јосифовој у српском препису из 1633. године*, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, Књ. 72, св. 1-4, 111-124.

Анђелковић, М. (2009): „Интеркултурна структура света апокрифа“, Зборник радова са међународног научног скупа Српски језик, књижевност, уметност, Књ. 2, Интеркултурни хоризонти: јужнословенске/европске парадигме и српска књижевност [одговорни уредник Драган Бошковић], Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет: Скупштина града, 39-44.

Анђелковић, М., Пајић, С. (2011): *Прича о прекрасном Јосифу: заједничка тема српске црквене литературе и сликарства прве половине 18. века*, Друштвене кризе и (српска) књижевност и култура, ур. Д. Бошковић и М. Анђелковић, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 263-281.

Анђелковић, М. (2013): *Непознати препис апокрифа о Прекрасном Јосифу из збирке Соколов*, Филолог, Бања Лука Филолошки факултет, Бања Лука, стр. 81-87.

Бошков, М. (2000): *Палеја са тумачењима у српској књижевној баитини*, Осам векова Хиландара. Историја, духовни живот, књижевност, уметност и архитектура, Научни скупови Српске академије наука и уметности, ХСV, Одељење историјских наука, књ. 27, Београд, 403-414.

Burchard, Ch. (1980): *Joseph und Aseneth serbisch-kirchenslawisch. Text und Varianten*, Dielheimer Blätter zum Alten Testament, 2, Dielheim, p. 1-45.

Burchard, Ch. (1987): *The Present State of Research on Joseph and Aseneth*: J. Neusner - P. Borgen - E. S. Frerichs - R. Horsley, *New Perspectives on Ancient Judaism, II, Religion, Literature, and Society in Ancient Israel, Formative Christianity and Judaism*. Ancient Israel and Christianity, Lanham - New York - London.

Грицкат, И. (2004): *Студије из историје српскохрватског језика*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Бамић, А. (1950): *Два проблема из старе хрватске књижевности: I. Тко је написао приказање Како братја продаше Јозефа?*, Грађа за повјест књижевности Хрватске, бр. 18, Загреб, стр.145-173.

Ђорђић, П. (1990): *Историја српске ћирилице*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Яцимирскій, А. И. (1921): *Библиографическій обзоръ апокрифовъ въ южнославянској и русској письменности* (Списки памятниковъ), Выпускъ I. Апокрифы ветхозавѣтныя, Петроградъ.

Јовановић, Т. (2005): *Апокрифи. Старозаветни, према српским преписима*. Приредио и на савремени језик пренео Томислав Јовановић, Библиотека Стара српска књижевност у 24 књиге, књига 23, I том, Просвета – Српска књижевна задруга, Београд 2005.

Ковачевић, М. (2015): *Стилистика и граматика стилских фигура*, Јасен, Београд.

Петканова, Д. (1992): *Слово за Прекраснија Йосиф*, Старобългарска литература. Енциклопедичен речник, София: „Петър Берон“, стр. 419.

Трифунковић, Ђ. (1990): *Азбучник српских средњовековних књижевних појмова*, друго допуњено издање, Нолит, Београд.

Maja M. Andelković

PRAGUE TRANSCRIPT (Š 19) OF THE *LETTER ON VENERABLE JOSEPH*

As a genre, apocrypha were originated within the intercultural code. With its fragmentary and dynamic narration it enables an easier reception. Contrary to their non-canonical status, apocrypha were quite commonly rewritten and used for reading. Some of them are preserved in various manuscript traditions, in more than one form and editions, among which is *The Letter on Venerable Joseph*. The paper analyzes Prague transcript (Š 19) on Venerable Joseph, as one of the transcripts of the primary apocrypha collection in Serbo-Slavonic manuscript tradition. By analyzing the transcript, its place in the primary collection has been established, while its comparison with the three remaining transcripts highlighted editorial differences and specific changes. Likewise, stylistic features of the text have also been taken into account, as well as syntactic variations in stylistic features. The conclusion offers the edition of Š19 transcript.

